

BİBLİYOGRAFYA:

İbnü's-Salâh, *‘Ulâmü'l-hadîs* (nşr. Bintü's-Şâtî), Kahire, ts. (Dârü'l-Maârif), s. 698-713; İbn Dakikü'l-İd, *İhkâmü'l-aḥkâm* (nşr. Ahmed Muhammed Şakir), Kahire 1374/1955, nâşirin mukaddimesi, I, 12; İbn Hacer, *Nüzhetü'n-nazar fî tauḥḥi Nuhbeti'l-fiker* (nşr. Nüreddin İtr), Dimaşk 1413/1992, s. 144-145; Süyûtî, *Esbâbü vürûdi'l-hadîs* (nşr. Yahyâ İsmâil Ahmed), Beyrut 1404/1984, nâşirin mukaddimesi, s. 5-29; a.mlf., *Elfiyye fî ‘ilmi'l-hadîs* (nşr. Ahmed Muhammed Şakir), Kahire 1988, s. 182-184; a.mlf., *Tedribü'r-râvî*, s. 273; İbn Hamza el-Hüseynî, *el-Beyân ve't-ta'rif fî esbâbi vürûdi'l-hadîs'iş-şerîf* (nşr. Seyfeddin el-Kâtib), Beyrut 1401/1981, nâşirin mukaddimesi, s. 1-2; Abdullah b. Hüseyin Hâtir el-Adevî, *Hâşiyetü Lakṭi'd-dürrer*, Kahire 1904, s. 155; M. Tayyib Okîç, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, İstanbul 1959, s. 22; Ramazan Ayvallı, *Esbâbü vürûdi'l-hadîs ve Bunun İslâm Teşrîn-deki Yeri ve Önemi* (doktora tezi, 1979), AÜ İlahiyat Fakültesi; Abdullah Aydınlı, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 53-54; Talât Koçyiğit, *Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 116-117.

RAMAZAN AYVALLI

ESBÂT

(الأسباط)

Hız. Ya'küb'un on iki oğluna ve onların soyundan gelenlerin oluşturduğu on iki kabileye verilen ad.

Esbât sıbt kelimesinin çoğuludur. İbrânice'si şebet olan sıbt "oğul, torun" anlamına geldiği gibi "kabile" mânasına da gelir. Yahudiler için kullanılan sıbt-esbât Araplar'daki kabileye tekabül etmektedir (Lisânü'l-‘Arab, "sbt" md.). Kur'ân-ı Kerim'deki esbât kelimesi, Hız. Ya'küb'un on iki oğlu ile onların soyunun oluşturduğu on iki kabileyi ifade eder (el-A'râf 7/160). Hız. Ya'küb'un lakabı İsrâil olduğu için (Âl-i İmrân 3/93; Meryem 19/58) onun çocuklarına Benî İsrâil de denilmektedir (el-Bakara 2/40, 47 vb.). Kur'an'da beş defa geçen esbât kelimesi bir yerde İsrâiloğulları'nın on iki kabileye ayrılmasıyla ilgili olarak kullanılmakta (el-A'râf 7/160), dört yerde de Hız. Ya'küb'dan hemen sonra ve onun çocukları tarafından oluşturulan kabileleri ifade etmektedir (el-Bakara 2/136, 140; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/163).

Kur'an'da Hız. Ya'küb'un çocukları arasında sadece, kendi adına bir süre bulunan Yûsuf zikredilmekte olup diğerlerinden topluca "Yûsuf'un kardeşleri" (Yûsuf 12/7, 58) diye söz edilir. Ya'küb'un hanımları ve çocuklarıyla ilgili ayrıntılı bilgi Tevrat'ta bulunmaktadır. Buna göre

re Hız. Ya'küb'un, eşi Lea'dan Ruben, Simeon, Levi, Yuda, İssakar ve Zebulon; Rahel'in câriyesi Bilha'dan Dan ve Nef-tali; Lea'nın câriyesi Zilpa'dan Gad ve Aşer; Rahel'den de Yûsuf ve Benyamin olmak üzere on iki oğlu dünyaya gelmiştir (Tekvîn, 29/32-35; 30/5-8, 10-13, 18-20, 22-24; 35/16-88). Bunlardan her birinin soyundan gelenler onun adını taşıyan on iki kabileyi oluşturmuştur. Bu kabileler Tekvîn 49'da şu şekilde belirtilmektedir: Ruben, Simeon, Levi, Yahuda, Zebulon, İssakar, Dan, Gad, Aşer, Neftali, Yûsuf, Benyamin.

Hız. Ya'küb zamanında Levi müstakil bir sıbt kabul ediliyordu. Ancak Levi ve soyu Tanrı tarafından ruhbanlıkla görevlendirildiği için on ikilerin dışında bırakılmıştır. Diğer taraftan Hız. Yûsuf'un çocukları Efraim ve Manasse Hız. Ya'küb tarafından kendi çocukları kabul edilmiş, daha önceleri babaları Yûsuf'un sıbtından sayıldıkları halde artık iki ayrı sıbtın reisi olarak yerlerini almışlardır. Böylece Levi dışarıda bırakıldığı halde Yûsuf'un yerine iki oğlu iki ayrı sıbt kabul edildiğinden sayı yine on iki olarak kalmıştır.

Önce Hız. Yûsuf'un, ardından da Hız. Ya'küb ve on bir oğlunun Mısır'a gidişleri neticesinde uzun bir süre burada yaşayan İsrâiloğulları Hız. Mûsâ önderliğinde Mısır'dan çıkmış ve kırk yıl Sînâ çölünde yaşamışlardır. Daha sonra Yeşu'nun başkanlığında arz-ı mev'ûda giren on iki kabileye burası taksim edilmiştir (Yeşu, 13-17, 21-22). İsrâiloğulları'nın kabileler halindeki teşkilâtı, hâkimlerle krallığın kurulması dönemlerinde de varlığını sürdürmüştür. Hız. Süleyman'ın vefatından sonra ülkenin yönetimi ve kral seçimi hususunda Yahuda sıbtıyla diğerleri ihtilâfa düşmüşler, ülkenin ikiye bölünmesi sonucunda Yahuda ve Benyamin sıbtının bir bölümü güneydeki Yahuda Krallığı'nı, diğer on kabile de kuzeydeki İsrâil Krallığı'nı oluşturmuştur. Bu iki krallığın yıkılmasıyla birlikte artık kabile sistemi de sarsılmıştır.

On iki kabileye ayrılma sadece İsrâiloğulları için değil diğer bazı milletler için de söz konusudur. Tevrat'ta Edomîler'in on iki kabile oluşturdukları belirtildiği gibi (Tekvîn, 36/15-20) Hız. İsmâil'in on iki oğlunun on iki kabilenin beyi olduğu da kaydedilir (Tekvîn, 17/20; 25/12-16).

Kur'ân-ı Kerim İbrâhim, İsmâil, İshak ve Ya'küb'un yanında esbâta da ilâhî vahiy indirildiğini bildirmektedir (el-Bakara 2/136; Âl-i İmrân 3/84; en-Nisâ 4/

163). Müfessirler, söz konusu âyetlerdeki esbâtı Hız. Ya'küb'un soyundan gelen peygamberler olarak açıklamaktadırlar. Diğer taraftan, "Yoksa siz İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'küb ve esbâtın yahudi yahut hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz? De ki: Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?" (el-Bakara 2/140) meâlindeki âyetle onların bugünkü mânada yahudi veya hristiyan olmadıkları, bozulmamış hak dine tâbi oldukları vurgulanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

Lisânü'l-‘Arab, "sbt" md.; Taberî, *Câmi‘u'l-beyân* (Şakir), III, 109, 111-113; J. Horovitz, *Koranische Untersuchungen*, Berlin 1926, s. 90; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'ân*, Kahire 1938, s. 57-58; "Tribu", *DB*, V/2, s. 2309; C. U. Wolf, "Tribe", *IDB*, IV, 698-701; K. Elliger, "Tribes, Territories of", *a.e.*, IV, 701-710; B. Oded — H. Freedman, "Tribes, The Twelve", *EJd.*, XV, 1381-1386.

M. SÜREYYA ŞAHİN

ESED (Benî Esed)

(بنو أسد)

Adnâniler'e mensup bir Arap kabilesi.

Kabileye adını veren Esed'in nesebi Esed b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr şeklinde Hız. İbrâhim'e kadar uzanmaktadır. Huzeyme'nin diğer oğulları Kinâne ve Hûn'un soyundan da kardeş kabileler türemiştir. Esed'in soyu Dûdân, Sa'b, Hulme, Kâhil ve Amr adlı beş oğlundan çeşitli kollara ayrılarak çoğalmıştır. Bunların en güçlü olanı Dûdân'ın neslidir. Ana yurdu Kuzey Arabistan olan kabile daha sonra Medine'den Fırat'a kadar uzanan çok geniş bir alana yayılmıştır. Ancak nüfuz ve kuvvetleri topraklarının genişliği nisbetinde önemli değildir. Nitekim Yemen'den göç eden Tay kabilesi bunlara saldırarak bir kısım topraklarını ellerinden almıştır. Toprakları vadi ve su kaynakları bakımından zengin olan Esedîler'in Kusâs dağında demir madeni de bulunmakta ve Kusâsî denilen kılıçlar adını buradan almaktadır. Hâlik b. Amr b. Esed Araplar arasında demircilik mesleğini öğrenen ilk kişi kabul edildiği için Benî Esed'e "kuyûn" (demirciler) lakabı verilmiştir. Bu topraklarda Abs, Yerbû', Kinâne, Tay, Dabbe, Rebîa b. Mâlik, Süleym, Fezâre gibi kabilelerle komşu olan Esedîler'e Afrika'da Kayrevan'ın batısındaki Satîf civarında da rastlanmaktadır.